

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТУРИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Онiщик Ю. В.

Постановка проблеми. Російське вторгнення в Україну 2022 року, яке є частиною російсько-української війни, розв'язаної Росією 2014 року, зумовило значні корективи в усіх сферах суспільного життя. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року на всій території України було введено воєнний стан. Внаслідок цього особливого правового режиму відбулися суттєві зміни в діяльності адвокатури України – недержавного самоврядного інституту, що забезпечує здійснення захисту прав, свобод і законних інтересів людини як основної цінності правової держави. Нові обставини функціонування адвокатури України вказують на нагальну потребу дослідження організаційно-правових засад діяльності такого правозахисного суб'єкта в умовах воєнного стану.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різним аспектам правового регулювання діяльності адвокатури України присвячені праці таких учених, як М.Р. Аракелян, Н.М. Бакаянова, Т.В. Варфоломєєва, Т.Б. Вільчик, М.В. Завальний, С.С. Калинюк, П.В. Кучеревський, О.Д. Святоцький, І.Я. Семенюк, Л.В. Тацій, Є.Ф. Шкребець, О.Г. Яновська та ін. Проте через недостатню розробленість організаційно-правових засад діяльності адвокатури України в умовах воєнного стану практична значущість цього питання є сьогодні актуальною.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Особливості функціонування адвокатури України в умовах воєнного стану.

Постановка завдання. Метою є визначення сутності та особливостей організаційно-правових засад діяльності адвокатури України в умовах воєнного стану.

Виклад основного матеріалу дослідження. Адвокатура характеризується: як елемент правової системи України, а правозахисна діяльність адвокатів як частина юридичної практики в цій правовій системі, як і діяльність правотворча, правозастосовча та правоохоронна; як особливий правозахисний інститут громадянського суспільства, який представляє інтереси цього суспільства перед державою, взаємодіє з державою і водночас протистоїть державі в особі її органів з питань захисту прав та свобод людини і громадянина, зокрема в судових органах; як професійна організація адвокатів зі спеціальним статусом, яка діє на засадах

самоврядування і через яку реалізуються права юриста на заняття адвокатською діяльністю¹. Основне призначення адвокатури – захист прав, свобод і законних інтересів людини в усіх сферах життя. Однак з моменту масштабної збройної агресії Росії та введення воєнного стану на території України змінилися умови щодо реалізації ключової мети інституту адвокатури.

В умовах воєнного стану припинено функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції України², а саме: Державного реєстру речових прав на нерухоме майно; Єдиного державного реєстру юридичних осіб, фізичних осіб підприємців та громадських формувань; Автоматизованої системи виконавчого провадження та Єдиного реєстру боржників; Державного реєстру обтяжень рухомого майна; Державного реєстру актів цивільного стану; Електронного реєстру апостилів. Призупинено доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень та сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду». Суди, де це можливо, працюють у штатному режимі. Водночас забезпечити стабільну та безперебійну роботу всіх судів в умовах війни вкрай складно. Для прикладу, довоєнна статистика свідчить, що щодня до Єдиного державного реєстру судових рішень вносились близько 30 тис. судових рішень, тоді як зараз, за даними Голови Ради суддів України, цей показник складає близько 11 500 судових рішень на день. З початку війни десятки судів у різних областях України, де ведуться бойові дії, були вимушені припинити роботу³. При цьому Російська Федерація, бомбардуючи населені пункти України, зруйнувала 4% від загальної кількості приміщень судів (29 приміщень судів зазнали критичних ушкоджень,

¹ Аракелян М.Р. Інститут адвокатури у правозахисній діяльності сучасної Української держави. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. Випуск 3. С. 8.

² Деякі питання державної реєстрації та функціонування єдиних та державних реєстрів, держателем яких є Міністерство юстиції, в умовах воєнного стану: постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2022 року № 209. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/209-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення 20.04.2022).

³ Судові засідання в умовах війни. Які справи розглядають та в якому порядку. URL: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/sudovi-zasidannya-v-umovah-viyni-yaki-spravi-rozglyadayut-ta-v-yakomu-poryadku.html> (дата звернення 20.04.2022).

З приміщення судів повністю зруйновані⁴. Слід також зазначити, що чимало адвокатів та суддів приєдналися як до Збройних сил України, так і до сил територіальної оборони та інших формувань та зі зброєю в руках захищають Україну.

На період запровадження воєнного стану Національна асоціація адвокатів України, яка об'єднує всіх адвокатів України та функціонує з метою забезпечення реалізації завдань адвокатського самоврядування, змушена працювати в дистанційному режимі.

Насамперед, варто відмітити, що Радою адвокатів України прийнято ряд важливих організаційних рішень до кінця дії режиму воєнного стану, згідно яких: з метою захисту адвокатів закрито для публічного доступу інформацію про їхні адреси, мобільні телефони, фотографії, соцмережі, розміщені в Єдиному реєстрі адвокатів України⁵; не вважати порушенням вимог щодо несумісності проходження військової або альтернативної (невійськової) служби адвокатами та не застосовувати таку підставу для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності⁶; призупинено дію вимог про обов'язкове підвищення кваліфікації адвокатів не менше 16 годин щороку та на рівні 10 залікових балів за рік⁷; дозволено радам адвокатів регіону, на підставі прийнятих радою адвокатів регіонів рішень, видавати посвідчення адвокатів України вставленого Радою адвокатів України зразка, без багатуступеневого захисту від підробок⁸; надано можливість Вищій кваліфікаційно-дисциплінарній комісії адвокатури і Дисциплінарним палатам регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури проводити засідання дистанційно – в режимі відео-

конференції⁹; дозволено звертатися з відповідними листами і скаргами до Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури та Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури регіону через офіційні електронні адреси зазначених органів, а також здійснювати офіційне листування, направляти рішення, відповіді та інші документи шляхом електронного документообігу¹⁰; спрощено вимоги до складання кваліфікаційного іспиту – тимчасово дозволено допуск до складання кваліфікаційних іспитів без надання довідки про несудимість і документів про володіння українською мовою¹¹; змінено вимоги до стажистів, які мобілізовані або призвані до лав Збройних сил України¹².

Значну роботу Національною асоціацією адвокатів України проведено щодо надання безоплатної правової допомоги особам, які потребують тимчасового захисту, за кордоном. Свого часу Національною асоціацією адвокатів України були створені представництва за кордоном з метою вдосконалення її діяльності в міжнародному просторі. Завдяки цьому вдалося налагодити діяльність адвокатів з надання безоплатної правової допомоги у Бельгії, Болгарії, Іспанії, Канаді, Литві, Німеччині, Польщі, Румунії, Словаччині, Угорщині, Фінляндії, Франції, Швейцарії. В деяких країнах створені списки адвокатів за спеціалізацією, які надають безкоштовні юридичні консультації. Деякі юридичні компанії надали можливості для працевлаштування українських адвокатів. Наприклад, у Польщі визначено процедуру доступу для заняття адвокатською діяльністю. Для внесення до списку адвокатів необхідна довідка про те, що іноземний адвокат зареєстрований в Україні як особа, уповноважена на здійснення адвокатської діяльності. До заяви також має додаватися завірена копія доку-

⁴ Громадянам має бути забезпечений доступ до правосуддя в умовах воєнного стану. URL: <http://www.golos.com.ua/article/357628> (дата звернення 20.04.2022).

⁵ Про закриття для публічного доступу персональних даних адвокатів у Єдиному реєстрі адвокатів України на період запровадження воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 2 березня 2022 року № 22. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-02-r-shennya-rau-22_62443775bdf77.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁶ Про особливості проходження адвокатами військової або альтернативної (невійськової) служби у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 3 березня 2022 року № 24. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-24-r-shennya-rau-24_6244383f5d80a.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁷ Про призупинення дії пунктів 19, 20 Порядку підвищення кваліфікації адвокатів України на період дії воєнного стану в Україні: рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 30. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-16-r-shennya-rau-30_62443a81789d9.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁸ Про особливості видачі радами адвокатів регіонів посвідчень адвокатів України у період воєнного стану: рішення Ради адвокатів України від 16 березня 2022 року № 31. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-16-r-shennya-rau-31_62443af4cde30.pdf (дата звернення 20.04.2022).

⁹ Про внесення змін та доповнень до Регламенту ВКДКА, Регламенту КДКА регіону та Положення про порядок прийняття та розгляду скарг щодо неналежної поведінки адвоката, яка може мати наслідком його дисциплінарну відповідальність: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 34. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-34_625694d14f74f.pdf (дата звернення 20.04.2022).

¹⁰ Там само.

¹¹ Про особливості допуску до складання кваліфікаційного іспиту в період воєнного часу: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 35. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-35_6245bdd262d0d.pdf (дата звернення 20.04.2022).

¹² Про внесення змін до Положення про організацію та порядок проходження стажування для отримання особою свідоцтва про право на заняття адвокатською діяльністю: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 38. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-38_6245be948002c.pdf (дата звернення 20.04.2022); Про деякі питання пов'язані з проходженням стажування у період воєнного часу: рішення Ради адвокатів України від 25 березня 2022 року № 39. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/rishennya/2022-03-25-r-shennya-rau-39_6245befdf4ab.pdf (дата звернення 20.04.2022).

мента, що підтверджує громадянство заявника¹³. Отже, за допомогою Національної асоціації адвокатів України створено умови для надання безоплатної правової допомоги адвокатами різних держав, що дало змогу забезпечити максимальний рівень реалізації законних прав, свобод і законних інтересів українців на територіях іноземних країн.

Ще один напрям діяльності адвокатури України – участь у обговоренні проектів законів. Національною асоціацією адвокатів України висловлені офіційні позиції щодо законопроектів № 6454-д¹⁴ та № 7183¹⁵.

Так, Національною асоціацією адвокатів України прийнято рішення стосовно неприйнятності окремих положень законопроекту № 6454-д «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо дотримання розумних строків кримінального провадження)», який спрощує відсторонення адвоката у кримінальних провадженнях та заміну його на адвоката безоплатної правової допомоги¹⁶. Національна асоціація адвокатів України вважає, що пропонувані зміни до Кримінального процесуального кодексу України у порушення Конституції України передбачають суттєві обмеження права кожного на професійну правничу допомогу, вільний вибір захисника та фактично нівелюють роль адвокатів під час судового розгляду кримінальних проваджень, що передбачена як національним законодавством, так і міжнародними стандартами захисту прав людини. Фактично, застосовано небезпечний підхід, за якого процесуальні права адвоката інтерпретуються як можливості перешкоджати винесенню судових рішень у кримінальних провадженнях у розумні строки, а роль адвоката розтлумачується як завідомо деструктивна для здійснення правосуддя. Натомість, законопроектом пропонується розширити права правоохоронних органів. Зокрема, ідеться про фактичне скасування конституційних гарантій таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції шляхом виключення необхідності отримання правоохоронними органами дозволу

суду для доступу до інформації, яка захищена цими гарантіями. Це суперечить статті 3 Конституції України, якою передбачено, що кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції. Винятки можуть бути встановлені лише судом у випадках, передбачених законом, з метою запобігти злочинні чи з'ясувати істину під час розслідування кримінального провадження, якщо іншими способами одержати інформацію неможливо. Аналогічний характер має пропозиція надати право оперативним підрозділам органів дізнання виконувати рішення про застосування заходів забезпечення кримінального провадження, до яких відноситься, зокрема, накладення грошового стягнення, тимчасове обмеження у користуванні спеціальним правом, відсторонення від посади. Не зрозуміло, для чого вказані органи наділяти такими повноваженнями без судового контролю. Така новела суперечить численним нормам чинного Кримінального процесуального кодексу України, які встановлюють запобіжники для зловживань з боку правоохоронних органів.

При цьому було порушено процедуру розробки законопроекту, який безпосередньо стосується професійних прав і гарантій адвокатської діяльності, яка відбулася без залучення до дискусії Національною асоціацією адвокатів України як єдиної професійної організації адвокатури. Такий порядок внесення змін до профільного законодавства передбачений ключовими міжнародними документами, які гарантують незалежність адвокатської професії й адвокатського самоврядування. Наслідками прийняття цього законопроекту можуть стати такі небезпечні явища, як відновлення практик репресивного правосуддя, руйнування основ змагальності судового розгляду та рівності його учасників. Запропоновані зміни до кримінального процесу призведуть до масових порушень конституційних прав і свобод людини, які далі будуть оскаржуватися громадянами України до Європейського суду з прав людини. У зв'язку з цим Національна асоціація адвокатів України закликала народних депутатів утриматись від прийняття цього законопроекту у другому читанні та в цілому.

За результатами здійсненого правового аналізу проекту Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану» (№ 7183) Національна асоціація адвокатів України загалом схвально оцінила запропоновані зміни та вважає їх такими, що заслуговують на підтримку. Водночас зауважено, що окремі положення проекту Закону України потребують доповнення. Так, Комітет з кримінального права та процесу вніс свої пропозиції стосовно статті 615 Кримінального процесуального кодексу України задля забезпечення

¹³ Офіційна сторінка Національної асоціації адвокатів України у Фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/UkrainianNationalBarAssociation/> (дата звернення 20.04.2022).

¹⁴ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України (щодо дотримання розумних строків кримінального провадження): проект Закону України від 20 грудня 2021 року № 6454-д. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=73486 (дата звернення 20.04.2022).

¹⁵ Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного, надзвичайного стану): проект Закону України від 20 березня 2022 року № 7183. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=7183&skl=10 (дата звернення 20.04.2022).

¹⁶ НААУ закликає парламент утриматися від прийняття законопроекту № 6454-д. URL: <https://unba.org.ua/news/7363-naau-zaklikae-parlament-utrimatisya-vid-prijnyattya-zakono-proektu-6454-d.html> (дата звернення 20.04.2022).

рівності сторін у судовому провадженні та запобігання утворенню недобросовісних прогалин чи колізій у Законі. У зв'язку з цим Національна асоціація адвокатів України просить врахувати пропозиції, внесені Комітетом з кримінального права та процесу¹⁷.

Під час воєнного стану адвокатура надавала фінансову допомогу Збройним силам України, адвокатам та їхнім сім'ям, постраждалим внаслідок воєнних дій в Україні.

З початку березня 2022 року Національна асоціація адвокатів України створила Опікунську раду, яка приймала рішення про надання допомоги за визначеними критеріями, розподіляючи допомогу у порядку першої, другої і третьої черги. В першу чергу благодійна допомога надається: адвокатам та (або) членам їх сімей, що загинули внаслідок воєнних дій на території України з 24.02.2022; адвокатам та (або) членам їх сімей, що отримали тяжкі тілесні ушкодження внаслідок воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року; адвокатам та (або) членам їх сімей, що повністю втратили житло внаслідок воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року, яке слугувало місцем постійного проживання, у випадку неможливості подальшого проживання в ньому через значний ступінь руйнування та відсутність іншого придатного до проживання житла; самотнім адвокатам старше 70 років, які не мають змоги евакуюватись або евакуювані, але не мають засобів до існування. В другу чергу благодійна допомога надається: адвокатам та (або) членам їх сімей, чиє житло частково зруйновано внаслідок воєнних дій на території України, починаючи з 24 лютого 2022 року, та потребує відновлення з можливістю подальшого проживання; адвокатам та (або) членам їх сімей, що отримали тілесні ушкодження середньої тяжкості внаслідок воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року; адвокатам, які є батьками-одиначками та не мають засобів до існування внаслідок початку воєнних дій на території України з 24 лютого 2022 року та за відсутності доходу. В третю чергу благодійна допомога надається: адвокатам та дітям адвокатів, які потребують постійного прийому життєво необхідних лікарських препаратів та не мають засобів для придбання таких препаратів. Для отримання благодійної допомоги адвокатам, які постраждали внаслідок воєнних дій на території України, потрібно звернутися із заявою у довільній формі на електронну адресу orekun@unba.org.ua. До заяви рекомендовано долучати документи, інформацію на підтвердження фактів, викладених в заяві. Загалом з початку березня 2022 року, коли була створена Опікунська рада, розглянуто

¹⁷ НААУ висловила пропозиції до проекту Закону України № 7183. URL: <https://unba.org.ua/news/7364-naau-vislovila-propozicii-do-proektu-zakonu-ukraini-7183.html> (дата звернення 20.04.2022).

понад 250 заяв від адвокатів, які постраждали внаслідок воєнних дій в Україні¹⁸.

Завдяки підтримці міжнародних партнерів Національна асоціація адвокатів України отримала понад 6 млн. грн. для адвокатів, які постраждали внаслідок воєнних дій¹⁹. Кошти, що надходили на рахунки Національної асоціації адвокатів України в якості благодійної (гуманітарної) допомоги, в повному обсязі спрямовувалися на рахунок Всеукраїнської благодійної організації «Благодійний фонд допомоги адвокатам», яким уповноважена була розпоряджатися Опікунська рада. Також органами адвокатського самоврядування надано грошову допомогу Збройним Силам України на суму понад 5 млн. грн.²⁰.

Аналогічна робота здійснювалася відповідними радами адвокатів регіонів, у тому числі в таких напрямках як гуманітарна допомога, волонтерська діяльність, матеріальна допомога на потреби армії та територіальній обороні, надання адвокатам із сусідніх регіонів приміщення для роботи. В деяких регіонах адвокати працювали при військових адміністраціях, які займалися митним і супровідним оформленням гуманітарних вантажів, протидіяли дезінформації щодо нападу російських військ на Україну, сформовано реєстр адвокатів, які готові долучитися до збору доказів військової агресії у міжнародних судах та реєстр адвокатів, які напряму комунікують з військовими адміністраціями і надають їм професійну правничу допомогу²¹.

Доцільно також зазначити, що Вищою школою адвокатури Національної асоціації адвокатів України було запроваджено нові безкоштовні курси з міжнародного гуманітарного і міграційного права, які надали допомогу адвокатам засвоїти актуальні знання і практичні навички саме за обставин воєнного стану.

Поряд з цим, зауважимо, що в умовах воєнного стану реалізація такого пріоритетного завдання адвокатури як представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах була ускладнена. Це зумовлено проблемою здійснення правосуддя. В умовах воєнного стану відсутні гарантії доступу

¹⁸ Опікунська рада надала матеріальну допомогу родинам двох загиблих адвокатів. URL: <https://unba.org.ua/news/7378-opikuns-ka-rada-nadala-material-nu-dopomogu-rodinam-dvoh-zagiblih-advokativ.html> (дата звернення 20.04.2022).

¹⁹ Завдяки підтримці іноземних колег НААУ зібрала понад 6 млн гривень для постраждалих адвокатів. URL: <https://unba.org.ua/news/7336-zavdyaki-pidtrimci-inozemnih-koleg-naau-zibrala-ponad-6-mln-griven-dlya-postrazhdalih-advokativ-valentin-gvozhdij.html> (дата звернення 20.04.2022).

²⁰ Адвокатура засуджує військові дії проти українських громадян – рішення РАУ. URL: <https://unba.org.ua/news/7328-advokatura-zasudzhuje-vijs-kovi-dii-proti-ukrains-kih-gromadyan-rishennya-RAU.html> (дата звернення 20.04.2022).

²¹ Ради адвокатів регіонів під час воєнного стану надають допомогу у посиленому режимі. URL: <https://unba.org.ua/news/7343-radi-advokativ-regioniv-pid-chas-voennogo-stanu-nadayut-dopomogu-u-posilenomu-rezhimi.html> (дата звернення 20.04.2022).

до правосуддя, які охоплюються такими питаннями, як інформування учасників про судові засідання, проведення судового засідання, участі у судовому засіданні тощо. Доступ до Єдиного державного реєстру судових рішень, сервісів «Стан розгляду справ» та «Список справ, призначених до розгляду» тимчасово призупинено з мотивів безпеки, а суди здійснюють правосуддя за відсутності загрози життю та здоров'ю учасників справи. Про дату та час судових засідань можна дізнаватися в оперативному порядку за телефонами суду чи з використанням інших засобів зв'язку. Реалії воєнного стану у більшості випадків унеможливають застосування учасниками судового провадження (сторони, треті особи, представники та інші особи) засобів зв'язку (мобільний зв'язок, інтернет-ресурс та інше)²².

З початком агресії російських військ проти України адвокатська професія переживає одну з найскладніших криз в новітній історії. Українські адвокати залишилися майже без заробітку, адже судове представництво – один з основних видів адвокатської діяльності в Україні. Залишилися без роботи і ті адвокати, які були вимушені виїхати за кордон. Незважаючи на те, що іноземні адвокатури, які розробили онлайн платформи, де пропонували працевлаштування адвокатам або безоплатне користування офісними приміщеннями, через особливості європейського законодавства та зна-

²² РАУ закликала уточнити процедури розгляду справ у цивільній, адміністративній та господарській юрисдикціях під час воєнного стану. URL: <https://unba.org.ua/news/7329-rau-zaklikala-utochniti-proceduri-rozglyadu-sprav-u-civil-nij-administrativnij-ta-gospodars-kij-yurisdikciyah-pid-chas-voenogo-stanu.html> (дата звернення 20.04.2022).

ння мови лише одиниці змогли здійснювати адвокатську практику у тих країнах, де перебували²³.

Висновки

Військова агресія Російської Федерації проти України стала серйозним випробуванням для всієї Української держави. В умовах воєнного стану адвокатура України здійснювала діяльність у таких напрямках: прийняття організаційних рішень до кінця дії режиму воєнного стану; організація надання безоплатної правової допомоги особам, які потребують тимчасового захисту, за кордоном; надання безоплатної правової допомоги особам на території України; участь у обговоренні проектів законів, які стосуються професійних прав і гарантій адвокатської діяльності; благодійна допомога Збройним силам України, територіальній обороні, адвокатам та їхнім сім'ям, постраждалим внаслідок воєнних дій в Україні; гуманітарна допомога; волонтерська діяльність; надання адвокатам із сусідніх регіонів приміщення для роботи; протидія дезінформації щодо нападу російських військ на Україну; надання адвокатам нових безкоштовних курсів з міжнародного гуманітарного і міграційного права. Реалії воєнного стану унеможливили ефективно здійснювати такий вид адвокатської діяльності як представництво інтересів фізичних і юридичних осіб у судах. Для ефективного здійснення діяльності адвокатури доцільно на законодавчому рівні регламентувати окремі її напрямки в умовах воєнного стану.

²³ Лідія Ізовітова закликала європейських колег сприяти українським адвокатам у доступі до практики за кордоном. URL: <https://unba.org.ua/news/7385-lidiya-izovitova-zaklikala-evropejs-kih-koleg-spriyati-ukrains-kim-advokatam-u-dostupido-praktiki-za-kordonom.html> (дата звернення 22.04.2022).

Інформація про автора:

Оніщик Юрій Віталійович,

доктор юридичних наук, професор,

професор кафедри приватного та публічного права

Київський національний університет технологій та дизайну

2, вул. Немировича-Данченка, Київ, 01011, Україна

Information about the author:

Onishchuk Yuriy Vitaliiovych,

Doctor of Laws, Professor,

Professor at the Department of Private and Public Law

Kyiv National University of Technologies and Design

2, Nemirovich-Danchenko str., Kyiv, 01011, Ukraine